

УДК 336:[620.9:332.8](477)

Матвійчук Наталія Миколаївна

доцент кафедри аналітичної економіки та природокористування
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВИХ СУБСИДІЙ

Сучасна система житлових субсидій в Україні охоплює значну частку населення, базується на завищених нормативах споживання ресурсів, збільшує навантаження на державний бюджет, не стимулює населення проводити енергозберігаючі заходи, створює перешкоди для інвестицій в ресурсозберігаючі технології, не стимулює тепло- та енергопостачальні компанії до модернізації. Суми субсидій щороку зростають і значно перевищують видатки держави на енергозбереження [1, с. 33]. Це потребує невідкладних кроків щодо вдосконалення механізму надання житлових субсидій в Україні з метою забезпечення їх адресного характеру.

В 2014 р. з державного бюджету на субсидії було витрачено 8,9 млрд. грн., в 2015 – 19 млрд. грн., в 2016 р. – 40,3 млрд. грн. (6 млн. сімей). 40 %, або кожна третя сім'я отримує житлову субсидію. За прогнозами Міністерства соціальної політики найближчим часом чисельність субсидіантів зросте до 9 млн. чол. Така ситуація створює серйозну загрозу фінансовій безпеці держави, адже витрати на соціальні цілі щорічно суттєво зростають за відсутності економічного росту. Збереження такої тенденції на майбутнє є неприйнятним та суперечить задекларованій політиці зменшення соціальних пільг.

Нова система субсидій не спонукає населення економити природні ресурси та здійснювати енергозберігаючі заходи, оскільки ці витрати сплачуються державою. Тобто соціальна політика на сьогодні має пріоритетне значення в порівнянні з політикою енергозбереження, що перешкоджає довгоочікуваній модернізації житлового сектору.

Одним із недоліків субсидування є завищений розмір соціальних нормативів, що лежить в основі нарахування субсидій. Так, упродовж опалювального сезону 2015-2016 рр. за газ було нараховано майже в два рази більше субсидій, ніж потрібно було для фінансування фактично спожитого газу. Крім того, кінцеві споживачі не отримують допомогу напряму, натомість держава фінансує природні монополії (тепло- та енергопостачальні компанії), що не стимулює останніх інвестувати в модернізацію, оскільки їх непродуктивні витрати покріє держава та населення.

Подолання протиріччя між гарантуванням соціального захисту та впровадженням ринкових засад господарювання в енергетичному секторі вимагає реформування соціальної політики. Поступове скорочення субсидій – це

найшвидший крок до енергозбереження за умови захисту найбільш соціально вразливих громадян. На сьогодні бюджет не має можливості фінансувати аж 40 % населення. Серед країн-членів ЄС найбільша кількість вразливих споживачів у Румунії – 11%. Зазвичай лише 5-8% найбільш вразливих громадян країн ЄС отримують підтримку.

Наукові дослідження свідчать, що максимальна частка витрат сім'ї на оплату комунальних послуг становить 25%. Відповідно допомога має надаватися сім'ям, для яких це порогове значення перевищено. Такий поріг було встановлено в Чехії, Румунії, Вірменії, Грузії, Молдові та Узбекистані при реформуванні житлових субсидій. В окремих транзитивних економіках існували навіть вищі пороги. Так, після об'єднання Східної і Західної Німеччини на початку 90-х ціни на комунальні послуги у Східній Німеччині зросли в 5 разів з 1991 по 1992 р. При цьому домогосподарства в середньому витрачали на їх оплату 28% доходу. Для бідних сімей порогове значення видатків на житло було на рівні 20%. На сьогодні субсидії на теплопостачання в Литві надаються, якщо витрати домогосподарства на опалення є більшими, ніж 25 % доходу.

Лише в Угорщині та Канаді не підтримують родини з низькими доходами шляхом удосконалення енергоефективності їх помешкань, але надають прямі субсидії. Переважна більшість інших країн надає допомогу шляхом підвищення енергоефективності житла без надання прямих субсидій [2, с. 31-33]. Найпоширенішими формами допомоги при цьому є безпроцентні або низькопроцентні позики за рахунок спеціальних фондів та часткове відшкодування вартості енергозберігаючих товарів.

Пропонуємо при розрахунку субсидії підвищити частку доходу сім'ї, що витрачається на комунальні послуги, до 20 %, а ще через рік – до 25 %. Вивільнені кошти потрібно спрямувати на інвестування в термомодернізацію житла. Так, економія природного газу після термомодернізації приватного будинку становить близько 30 %. Після встановлення ІТП та утеплення багатоквартирних будинків витрати на опалення зменшуються більше, ніж в 2 рази, а при здійсненні додаткових заходів витрати можна скоротити в 3-4 рази. Тобто суттєво зменшується, а то й зовсім зникає потреба в допомозі від держави на оплату житлового-комунальних послуг.

Потрібно також монетизувати пільги, а в разі їх використання не за призначенням субсидію необхідно відмінити. При нарахуванні субсидій варто ретельніше перевіряти фінансовий стан претендентів та наявність непрямих доходів. Також можна розглянути варіант надання допомоги лише тим домогосподарствам, які провели хоча б мінімальні роботи по підвищенню енергоефективності їх житла, або тим, які частину допомоги витрачають на підвищення енергоефективності.

Список використаної літератури:

1. *Matviichuk N. M. Financial incentives to energy saving in the housing sector of Ukraine / N. M. Matviichuk, Y.V. Shulyk, T. O. Shmatkovska // Науковий вісник Полісся. – 2017. - № 1 (9). Ч 2. – С. 32-39.*
2. *Схеми фінансування енергоефективності домогосподарств із низькими доходами: огляд міжнародного досвіду / USAID. - 2010. - 39 с. [Електронний ресурс]. – Режим*

доцмны: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/2016-12-20-Energy-Efficiency-Accounting-Chamber_UKR.pdf